

С Т А Н О В И Щ Е

За дисертационния труд на ХРИСТИНА НИКОЛАЕВА АРАБАДЖИЕВА на тема: “ЛИЧНОСТ И КОГНИТИВНИ СТИЛОВЕ” за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР”

Изготвил становището: Проф. д-р РУМЯНА БОЖИНОВА,
Департамент «Психология» при ИИНЧ - БАН

Предложеният от Христина Арабаджиева дисертационен труд е насочен към разкриване на съществени аспекти на йерархичната организация на личността и нейното функциониране. Това е проблем, който системано е поставян на обсъждане в областта на психология на личността и който представлява сериозен научен интерес и в настоящия момент. Разкритията, към които е ориентирана работата са от съществено значение, за по-точно разбиране и интерпретиране на поведението на индивида, но също така те са от съществено значение за избора на консултативни и терапевтични подходи при работа с хора с психологични проблеми. Всичко това определя дисертабилния характер на разработваната от Арабаджиева тема.

Дисертацията е структурирана в съответствие с емпиричния характера на представяното изследване и се състои от три глави, обобщение и изводи. Отличава се с подчертана целенасоченост, вътрешна интегрираност и пълноценно отразяване на цялостния изследователски процес.

В първа глава успешно са изведени теоретичните предпоставки на изследването. Изложението, съответно на дисертационната тема, е

центрирано върху когнитивния стил, като докторантката приема за основа на изследването си хемисферния модел на когнитивния стил, който е в синхрон с модела на Юнг за четирите психични функции. Това предполага насочването на работата към когнитивните стилове «сетивност- мислене» (лявохемисферен), «сетивност – чувстване» (смесен), «интуиция – мислене» (смесен) и «интуиция –чувстване» (дяснохемисферен).

В тази част докторантката обосновава и изследователския си интерес към връзката на когнитивния стил с емоционалната интелигентност, със социално-психични личностни качества и със стратегиите за справяне със стреса.

Теоретичното изложение е подходяща основа за изведената от Арабаджиева постановка на изследване във втора глава. Формулираната цел, задачите и хипотезите на изследването адекватно отразяват неговия замисъл и пътят за реализирането му. Целта на изследването впечатлява с амбицията да се проучат и установят индивидуални различия, които биологично базираната личностна характеристика когнитивен стил инициира, по-конкретно по отношение на емоционалната интелигентност, предпочитани стратегии за справяне със стреса и някои социално-психични личностни особености.

Съществена предпоставка за качеството на проведеното от Арабаджиева изследване е целесъобразния подбор на извадката, методите и процедурата на изследване. Заслужава да се подчертае прецизността при подбора на лица с добре изразен тип когнитивен стил, и формирането на еднакви по обем групи (съпроводено от отпадане на приблизително 200 лица от извадката). Приложените в изследването четири методи, са адаптирани за български условия, което предполага добра доказателствената стойност на получените резултати. Статистическите методи за обработка на данните от изследването също са подходящо подбрани.

Избраният дизайн на изследване включва два етапа, които са взаимосвързани и гарантират реализиране на поставената цел. Първият етап е насочен към проучване на когнитивния стил на всеки участник в изследването и формиране на 4 групи лица, всяка носител на специфичен когнитивен стил. Това е предпоставка на втория етап да бъде проучена връзката на типа когнитивен стил с индивидуални особености от по-високо равнище.

Резултатите от изследването са представени в трета глава. Изложението в тази част е добре структурирано. Ясно, изключително подробното и коректно са представени статистически доказаните закономерности по отношение на изучаванните явления. Те са подходящо илюстриране. В рамките на три параграфа са проследени резултатите от изучаването на връзката на когнитивния стил с емоционалната интелигентност, на когнитивния стил с предпочитаната стратегия за справяне със стреса и на когнитивния стил със социално-психични личностни качества.

Синтезирането на получените от изследването резултати, както и тяхната същинска интерпретация са представени в изведеното от докторантката в самостоятелна част Обобщение. В него Арабаджиева коментира всяка от издигнатите хипотези в плана на събраните доказателства. В опита си да интерпретира получените резултати, тя успява да покаже обективност и необходимата компетентност. Изключително ценно постижение на тази част е е обрисуването на личностните профили за всеки тип когнитивен стил. В тяхната основа стой доказаната връзка на индивидуалните различия с функционалната организация на церебралната хемисфера. Впечатляващи са очертаните различия в параметрите на емоционалната интелигентност, стратегиите за справяне със стреса, нагласите за междуличностни отношения при лицата с когнитивен стил «интуиция – чувстване» (дяснохемисферен стил) и лицата с когнитивен стил «сетивност – мислене» (лявохемисверен стил),

както и доближаването на личностните профили на двата смесени стила «сееетивност-чувстване» и «интуиция – мислене». «Портретите», с които са описани представителите на различните когнитивни стилове освен безспорната си научна стойност имат и сериозна практическа ценност. Те успешно могат да бъдат прилагани в областта на професионалното ориентиране, професионалния подбор, при диагностика и терапия на психични отклонения и др.

Работата добива завършен вид с изведените в края на дисертацията изводи. Като цяло те достатъчно ясно отразяват установените в изследването доказателства за генетичното предпоставяне на личностните различия, както и за варирането на това влияние (на базисните по същността си когнитивни стилове) при различните личностни особености.

Освен посочените по-горе достойнства заслужава да се отбележи, че дисертационният труд свидетелства за добрата осведоменост на докторантката по дискутираните проблеми, за умението ѝ да систематизира и излага по подходящ начин съответната информация. Също така приятно впечатление правят стилът и езикът, на който е написана работата.

Приносите на дисертацията мога да бъдат открити в няколко насоки:

- По емпиричен път е доказана значимостта на хемисферно обусловения когнитивен стил за съществени личностни различия т.е. за генетичната обусловеност на различия по отношение на емоционалната интелигентност, стратегиите за справяне със стреса, определени социално-психични особености.
- Изведени са личностни профили, базирани на специфичната връзка на типа когнитивен стил с личностните характеристики от по-висок порядък. Те в значителна степен представят стратегиите, на които е

подчинено функционирането на индивида в непосредственото социално обкръжение и в стресогенен тип ситуации.

- Изведените личностни профили се отличават с практическа стойност и са приложими във всички подобласти на психологията, обект, на които е личността.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предложеният от Христина Николаева Арабаджиева дисертационен труд на тема: “ЛИЧНОСТ И КОГНИТИВНИ СТИЛОВЕ” представя автора като компетентен специалист в областта на психологията, с добра теоретична подготовка и умение за поставяне и провеждане на сериозни емпирични изследвания. Специално трябва да се подчертае ориентацията ѝ към подчертано значими от научна и от практическа гледна точка проблеми и специално за областта на психология на личността.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за прилагането му. Посоченото по-горе ми дава основание с увереност да предложа на уважаемото Научно жури да гласува за присъждането на Христина Николаева Арабаджиева на образователната и научна степен „Доктор” по направление „Психология”.

14. 05. 2016 г.

Проф. д-р Румяна Божинова